

УДК 332.146:330.322]005.591.46
DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.2.8>

Л. М. Пронь

аспірантка кафедри управління та бізнес-адміністрування
Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано основні тенденції інвестиційного регіонального розвитку України в умовах децентралізації. Внаслідок децентралізації було укрупнено громади та райони. Міжнародна організація USAID допомагає територіальним громадам отримати матеріальну та технічну допомогу для їх розвитку. Виокремлено стратегічні документи, які сприяють інвестиційному розвитку регіонів, а саме: Стратегія залучення прямих іноземних інвестицій в Україну, Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року та Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. На основі міжнародних договорів здійснюється фінансування інвестиційних проектів, які збільшують енергоефективність та конкурентоспроможність підприємств. Розвивається інституційне середовище (хаби, інкубатори, лабораторії). Тенденцією є розвиток цифровізації в Україні, прикладом якого є портал Дія, який надає широкий спектр державних послуг, освітніх послуг, можливість скористатися електронними документами тощо. Представлено позиції, які Україна займає в різноманітних рейтингах та індексах: 37 місце у Рейтингу досягнення 17 цілей сталого розвитку; 130 місце за Індексом економічної свободи, 2,48 згідно з Інвестиційним індексом (що свідчить, що в 2022 році було зниження, а в 2023 році зростання інвестиційної привабливості України), 46 місце за Індексом розвитку електронного урядування, 36 місце в сфері знань і технологій Глобального індексу інновацій, 48 місце розвитку бізнесу Глобального індексу інновацій, 49 місце людського капіталу і досліджень в Глобальному індексі інновацій. На початку 2022 року (I квартал) спостерігався відтік іноземних інвестицій, а в II та III кварталах відбувалось інвестування в розмірі 260 та 400 млн. дол. США. Виділено фактори, які негативно впливають на залучення іноземних ресурсів, серед них: воєнний стан, нестабільна фінансова та податкова системи, високий рівень інфляції тощо. Позитивним прикладом є платформа залучення іноземних інвестицій Advantage Ukraine, яка допоможе залучити в економіку України необхідні кошти в 10 галузей економіки. Це свідчить про те, що в час кризи потрібно ухвалювати рішення, впроваджувати нові проекти, програми, брати відповідальність і діяти, сприяти інвестиційному регіональному розвитку України.

Ключові слова: платформа Advantage Ukraine, інвестиційний регіональний розвиток, децентралізація, тенденції, рейтинги, індекси, інвестиції, Програма DOBRE, розвиток цифровізації, розвиток електронного урядування, цілі сталого розвитку, інвестиційна привабливість, прями іноземні інвестиції.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, які відбуваються в світі, впливають на інвестиційний регіональний розвиток України. Сучасні виклики та загрози спонукають переглядати стратегії, програми, плани регіонального розвитку регіонів. Децентралізація стимулює органи місцевого самоврядування активніше залучати громадськість до прийняття управлінських рішень. Питання збільшення обсягу інвестицій стоїть на першому місці при реалізації інвестиційних програм та проектів регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань інвестицій, регіонального розвитку,

інвестиційного регіонального розвитку, інвестиційної привабливості, питань децентралізації зверталися такі вчені, як: О. Ткаченко, Д. Синяк, О. Якуніна, І. Малик, Н. Гладинець, Н. Ряшко, Н. Мариненко, Р. Шевчук, Ю. Шушкова, М. Матвійків, М. Колісник, М. Тимоць, Г. Стахів та інші. Залишається актуальним розгляд позицій України в світових рейтингах та їхній вплив на залучення іноземних інвестицій в розвиток регіонів.

Мета статті. Головною метою є дослідження сучасних тенденцій інвестиційного розвитку регіонів України в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок реформи децентралізації, яка розпочалась у 2014 році, було укрупнено адміністративні одиниці (з 490 стало 136 районів [1] і утворено 1470 територіальних громад [2, с. 5]. Новостворені територіальні громади отримали широкий спектр повноважень.

Від 2016 року процес децентралізації в Україні підтримується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) через Програму «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE). В цій програмі беруть участь 100 територіальних громад України. Програма дозволяє територіальним громадам отримати технічну та матеріальну допомогу за кількома напрямками: публічні послуги, гендерно орієнтоване врядування, управління бюджетом та фінансами, стратегічне планування, управління комунальним майном, можливості для молоді, просторове планування, місцевий економічний розвиток. Програма DOBRE допомагає органам місцевого самоврядування запроваджувати відкриті, систематичні та інклюзивні процеси, мотивувати людей брати участь у процесі прийняття спільних рішень, спільної політики для територіальної громади. Спільний вибір політики місцевого самоврядування згуртовує людей навколо спільних ідей, спільної роботи, спільних пріоритетів. Це сприяє усвідомленості важливості спільних зусиль у досягненні нових, кращих, якісніших умов життя для населення територіальної громади. Програма DOBRE допомагає відпрацювати навички написання заявок на технічну допомогу для громади, навички розробки стратегій громад, отримати новий досвід. Під час з'ясування пріоритетів територіальної громади органи місцевого самоврядування разом із громадськістю вирішують: які є проблеми, в якому порядку їх вирішувати, з якими територіальними громадами співпрацювати, яким чином покращити власну територіальну громаду тощо [2, с. 6–7].

Для сприяння інвестиційному розвитку регіонів України в умовах децентралізації розроблено та схвалено наступні стратегічні документи: Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки (одним із завдань якої є «сприяння залученню інвестицій для розвитку інноваційного виробництва») [3], Стратегія залучення прямих іноземних інвестицій в Україну (презентована в липні 2021 року як розробка Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» через компанію EY в Україні

внаслідок консультацій із Офісом Національної інвестиційної ради, Міністерства економіки, державної установи Кабінету Міністрів України UkraineInvest) [4] та Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [5]. В 2020 році прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [6], в якому йдеться про спеціальний інвестиційний договір та про засади, на яких буде отримана державна підтримка цих інвестиційних проектів.

Відповідно до статті 6 закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» на підставі міжнародних договорів державні гарантії можуть надаватися для фінансування проектів, які спрямовані на зміцнення конкурентних переваг вітчизняних підприємств та підвищують енергоефективність. Фінансуються інноваційні, інфраструктурні, інвестиційні та інші проекти розвитку. В статті 33 цього ж закону України зазначається, що при залученні кредитів (позик) від іноземних держав, міжнародних фінансових організацій, іноземних фінансових установ, не передбачених додатком № 8 цього Закону, а також надходження коштів через гранти та програми допомоги Європейського Союзу, міжнародних організацій, урядів іноземних держав, кошти можуть бути використані на реалізацію інвестиційних проектів, програм, заходів в рамках грантів та програм допомоги Європейського Союзу тощо, відповідно до рішення Кабінету Міністрів України з відповідним погодженням Комітету Верховної Ради України з питань бюджету [7].

Н. Гладинець та Н. Ряшко вважають, що інвестиційно-інноваційний розвиток регіону залежить від сприятливого інституційного середовища [8, с. 58].

Н. Мариненко та Р. Шевчук прослідковують тенденцію активного створення та розвитку хабів: інкубаторів, коворкінгів, цифрових лабораторій, майстерень, які допомагають розвивати творчі здібності та таланти людей. Завдяки розвитку кластеру креативних індустрій відбувається поступ економіки, створюються нові робочі місця, генеруються об'єкти інтелектуальної власності [9, с. 70–71].

Щодо тенденцій слід відмітити розвиток цифровізації в Україні. Онлайн можна отримати державні послуги на порталі Дія, через мобільний застосунок – на смартфоні або через комп'ютер вдома. На цьому порталі представлено: сервіс державних послуг, допомога малому та серед-

ньому бізнесу, онлайн-курси для різних вікових категорій, а в мобільному застосунку – електронні документи, дані з різних реєстрів тощо [10]. Серед цифрових документів найбільш популярними є сертифікати про вакцинацію, закордонні паспорти, водійські посвідчення, ID-картки тощо.

Розвитком цифровізації в Україні займається Міністерство цифрової трансформації України, яке координується Кабінетом Міністрів України. Цифрова трансформація має на меті сприяти цілям сталого розвитку, залучати інвестиції, скорочувати нерівність доступу до інформації та публічних послуг тощо [11].

Позиція України у міжнародних рейтингах є важливою при здійсненні інвестиційного регіонального розвитку.

В рейтингу досягнення всіх 17 цілей сталого розвитку Україна займає 37 місце серед 193 держав, і її оцінка – 75,69 [12]. Цілі сталого розвитку спрямовані змінити життя людей на краще в усьому світі.

Україна за Індексом економічної свободи в 2022 році серед 183 країн посіла 130 місце у світовому рейтингу, 44 місце – у регіональному рейтингу (регіон – Європа), набрала 54.1 загальний бал (2022 Score), 39.7 балів за показником права власності (property rights), 31.4 балів за ефективністю судової системи (judicial effectiveness), 33.8 балів щодо чесності уряду (government integrity), 89.1 балів за урядовий борг (tax burden), 44.5 балів за державні витрати (government spending), 73.6 балів за фіскальне здоров'я (fiscal health), 61.1 балів за свободою бізнесу (business freedom), 60.7 балів за свободою праці (labor freedom), 71.2 балів за монетарну свободу (monetary freedom), 78.6 балів за свободу торгівлі (trade freedom), 35 балів за свободу інвестицій (investment freedom), 30 балів за фінансову свободу (financial freedom), 3,2% тарифної ставки (tariff rate), 20% ставки податку на прибуток (income tax rate), 18% ставка корпоративного податку (corporate tax rate), 1% податкового навантаження від внутрішнього валового продукту (tax burden of GDP), 43% державні витрати від внутрішнього валового продукту (gov't expenditure of GDP), 9,5% рівень безробіття (unemployment), 2,7% рівня інфляції (inflation), 60,7% державного боргу від внутрішнього валового продукту (public debt of GDP) [13; 14].

Європейська Бізнес Асоціація (ЄБА) відмітила, що Індекс інвестиційної привабливості України знизився на 0,56 пунктів (в 2022 році), і тримався на позначці 2,17. А в 2023 році інвестиційний

індекс піднявся на 0.31 і зупинився на позначці 2,48. Цей індекс відображає тенденції бізнесу інвестувати в Україну [15]. Отже, в 2022 році спостерігалось зниження, а в 2023 році, навпаки, зростання інвестиційної привабливості України для потенційних іноземних інвесторів.

Україна за Індексом розвитку електронного урядування Організації Об'єднаних Націй (The UN E-Government Development Index, EGDІ) займає 46 позицію з 58 [16, с. 72]. Також Україна відноситься до групи країн з дуже високим EGDІ. Це говорить про те, що в державі відбуваються дуже високі темпи розвитку електронного урядування.

В 2022 році в Глобальному індексі інновацій, який розглядає 132 держави, найвищі позиції Україна займає в сфері знань і технологій (36), розвитку бізнесу (48), людського капіталу і досліджень (49). За розвитком інфраструктури Україна посідає 82 місце, за інституціями – 97, і найнижче, 102 місце, займає за розвитком ринку [17, с. 11–12].

В Україну в 2022 році прямих іноземних інвестицій за другий квартал було залучено 260 млн. дол. США, а в третьому кварталі – 400 млн. дол. США, хоча в першому кварталі спостерігався відтік прямих іноземних інвестицій в розмірі 470 млн. дол. США [18].

Україна зацікавлена в іноземних інвестиціях, адже вони в сучасних умовах можуть допомогти розвивати економіку держави, розвивати регіони, впроваджувати інновації на виробництві та в організаціях тощо [19, с. 655].

М. Тимоць та Г. Стахів виділяють фактори, які негативно позначаються на процесі іноземного інвестування в Україні в 2023 році: воєнні дії, нестабільність податкової та фінансової систем, високий рівень інфляції. Науковці зазначають, що для розвитку інвестиційної діяльності потрібна довгострокова програма залучення іноземного капіталу [20].

Станом на 2023 рік в Україні для залучення іноземних інвестицій працює платформа Advantage Ukraine, де зібрано інвестиційні проекти, потенційні можливості у 10 галузях економіки, а саме: енергетиці, інноваційних технологіях, логістиці та інфраструктурі, фармацевтиці, деревообробці та виготовленні меблів, агропромислового комплексу, металургії та металопереробці, оборонно-промислового комплексу, промислового виробництва, природних ресурсах. Зареєстрованим учасникам платформа надає інформацію про можливості для інвестування [21].

Висновки і пропозиції. Реформа децентралізації дозволила регіонам отримати певну незалежність в розвитку своїх територіальних громад. Децентралізація дозволяє залучати матеріальну та технічну допомогу в територіальні громади України більш ефективноше.

Правове підґрунтя інвестиційного регіонального розвитку будується на нормативно-правових актах, серед яких слід виділити: Державну Стратегію регіонального розвитку, Стратегію залучення прямих іноземних інвестицій в Україну, Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності, Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» та інші.

Державні гарантії надаються на інвестиційні проекти, які підвищують енергоефективність та конкурентоспроможність підприємств. Активно розвивається інституційне середовище, зокрема, створюються інкубатори, лабораторії тощо.

В Україні активно розвивається цифровізація, зокрема, в сфері надання державних та освітніх послуг. Яскравим прикладом є Портал Дія, який набув великої популярності серед населення.

Міжнародні рейтинги, а саме, аналіз місця України в них, дає можливість пропрацювати різні сфери, виокремити стратегічні цілі та вибудувати подальші кроки.

Україна в рейтингу досягнення 17 цілей сталого розвитку знаходиться на 37 місці серед 193 держав; 130 місце серед 183 країн посідає за Індексом економічної свободи: зріс Інвестиційний індекс до 2,48; на 46 місці з 53 знаходиться за Індексом розвитку електронного урядування (хоча спостерігаються досить високі темпи розвитку е-урядування); 36 місце з 132 займає в сфері знань і технологій в Глобальному індексі інновацій. В 2022 році спостерігався і відтік (I квартал), і залучення прямих іноземних інвестицій (II–III квартали).

Також, науковці відмічають ряд факторів, які мають негативний вплив на інвестиційний розвиток регіонів України, а саме: воєнний стан, фінансова нестабільність, високий рівень інфляції, нестабільна податкова система тощо.

В часи економічної кризи потрібно зважено ухвалювати рішення, брати на себе відповідальність, впроваджувати нові програми, нові проекти, щоб перетворювати виклики у можливості, щоб відновлювати та розвивати регіони.

Позитивним прикладом розвитку цифровізації є платформа Advantage Ukraine, яка допомагає залучити інвестиції в регіони.

Станом на 2023 рік українські міста поглиблено працюють над інвестиційним розвитком регіонів. Актуальним все ще залишається підвищення ефективності інвестиційної політики. Подальших розвідок потребує зарубіжний досвід регіонального інвестиційного розвитку.

Список використаної літератури:

1. Про утворення та ліквідацію районів : постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
2. Успішні практики взірцевих громад : збірник. / Ткаченко О., Синяк Д., Якуніна О. ; за заг. ред. Малик І. Київ, 2021, 43 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
4. Презентовано Стратегію залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. Від 16 липня 2021 року. National Investment Council of Ukraine. URL : <http://www.nicouncil.org.ua/uk/2020-04-14-07-51-43/293-presentovano-strategiiu-zaluchennia-priamykh-inozemnykh-investyt-sii-v-ukrainu.html>
5. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
6. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні : закон України від 17 грудня 2020 року № 116-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-20#Text>
7. Про Державний бюджет України на 2023 рік : закон України від 03 листопада 2022 року № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>
8. Гладинець Н. Ю., Ряшко Н. В. Теоретичні основи інвестиційно-інноваційних процесів розвитку територій. *Економічний простір*. 2021. №169. С.56–60. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/884/856>
9. Мариненко Н., Шевчук Р. Креативна економіка та місце України у глобальному інноваційному просторі. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, зб. тез доповідей, 01–02 червня 2022 р. / за заг. ред. О. В. Панухник. Тернопіль : ФОРМ Паланиця В. А.,

2022. С. 69–71. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38098/1/2022_%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bd%d1%86%d1%96%d1%97.pdf
10. Дія. Цифрова держава. URL: <https://plan2.dia.gov.ua/>
11. Цифрова трансформація та інновації – постійний рух вперед. Луганщина моя : інноваційний веб-сайт Луганської області. URL: <https://i-lug.gov.ua/>
12. The rankings. Sustainable Development Report 22. URL: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>
13. Raw Data. 2022 Index of Economic Freedom. URL: <https://www.heritage.org/index/download>
14. Key findings of the 2022 index. 9 p. URL: https://www.heritage.org/index/pdf/2022/book/01_2022_IndexofEconomicFreedom_KEY-FINDINGS.pdf
15. Researches. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/>
16. E-government. Survey 2022. The Future of Digital Government. Department of Economic and Social Affairs. United Nations . New York. 2022. 280 p. URL: <https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2022-09/Web%20version%20E-Government%202022.pdf>
17. Global Innovation Index 2022. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf
18. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
19. Шушкова Ю. В., Матвійків М. М., Колісник М. І. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України на світовій арені. *Молодий вчений*. 2019. № 11(75). Листопад. 2019. С. 655–659. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/11/139.pdf>
20. Тимоць М. В., Стахів Г. І. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47 (Січень). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2155/2084>
21. На відкритті торгів Нью-Йоркської фондової біржі Україна презентувала платформу залучення іноземних інвестицій Advantage Ukraine. Від 06.09.2022. Відділ зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації. Новини. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2bf3d944-2c98-4b44-a222-d9d72aa41376&title=NaVidkrittiiTorgivNiuiorskoiFondovoiBirzhiUkrainaPrezentovalaPlatformuZaluchenniaInozemnikhInvestitsiiAdvantageUkraine>

Pron L. M. Current trends of investment regional development of Ukraine under the conditions of decentralization

The article analyzes the main trends of investment regional development of Ukraine in conditions of decentralization. Communities and districts were consolidated as a result of decentralization. The international organization USAID helps territorial communities to receive material and technical assistance for their development. Strategic documents that contribute to the investment development of regions are singled out, namely: the Strategy for attracting foreign direct investment to Ukraine, the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030, and the State Strategy for Regional Development for 2021-2027. Investment projects that increase energy efficiency and competitiveness of enterprises are financed on the basis of international agreements. The institutional environment (hubs, incubators, laboratories) is developing. The development of digitization in Ukraine has become a trend, an example of which is the Diia portal, which provides a wide range of public services, educational services, the ability to use electronic documents, etc. The positions that Ukraine occupies in various ratings and indices are presented: 37th place in the Rating of achievement of 17 goals of sustainable development; 130th place according to the Index of Economic Freedom, 2.48 according to the Investment Index (which shows that in 2022 there was a decrease, and in 2023 an increase in the investment attractiveness of Ukraine), 46th place according to the Index of the Development of Electronic Government, 36th place in the field of knowledge and technologies Global Innovation Index, 48th place for business development in the Global Innovation Index, 49th place for human capital and research in the Global Innovation Index. At the beginning of 2022 (I quarter), there was an outflow of foreign investments, and in the II and III quarters, investments in the amount of 260 and 400 million US dollars took place. Factors that negatively affect the attraction of foreign resources are highlighted, including: martial law, unstable financial and tax systems, high inflation, etc. A positive example is the foreign investment attraction platform Advantage Ukraine, which will help attract the necessary funds to the economy of Ukraine in 10 sectors of the economy. This shows that in times of crisis, it is necessary to make decisions, implement new projects, programs, take responsibility and act, and promote investment in the regional development of Ukraine.

Key words: *Advantage Ukraine platform, investment regional development, decentralization, trends, ratings, indices, investments, Program of DOBRE, digitalization development, e-government development, goals of sustainable development, investment attractiveness, foreign direct investment.*